

Pamätník vo Vyhniach

1942 doň gardisti sústredili vyše 700 židovských dievčat a žien, aby ich len dva dni po prvom transporte z Popradu naložili na železničnej stanici v Lamači do ďalšieho vlaku

Pamätník obetiam tábora v Novákoch

smrti smerujúceho do koncového nacistického vyhladzovacieho tábora. Ďalší transport z Lamača vyrazil 1. apríla 1942. Potom stadiaľ vlaky smrti vyrážali pravidelne v piatok o 18.55 a podľa výskumu Historického ústavu SAV deportovali spolu až 7800 slovenských Židov.

Niektoré pracovné tábory sa stali takzvanými kombinovanými. K oddelenej pracovnej časti pribudli sústredovacie centrá pre transporty Židov za hranice Slovenska. Damoklov meč hrozil pred každým napĺňaním transportu. Prikladom bol tábor v Novákoch zriadený 1. októbra 1941 v bývalých vojenských skladoch za mestom. Ubytovacia kapacita tábora bola štyritisíc osôb. Prvý transport Židov putoval z Novák 30. marca 1942 do poľského Lublinu. Po vojne komunistický režim využíval tento tábor na väznenie politických protivníkov. V roku 1962 v priestoroch bývalého tábora nakrútili film Boxer a smrť.

Kombinovaný tábor v Seredi zriadili 18. septembra a od roku 1942 ho využívali aj na sústredovanie Židov určených na deportácie do koncentračných táborov. Po potlačení SNP bol tábor v Seredi transformovaný na

koncentračný tábor, v ktorom od septembra 1944 do marca 1945 násilne zadržovali 11 719 Židov sústredených z celého Slovenska. Posledný vlakový transport zo Serede odišiel 31. marca 1945 s 360 osobami do geta v Terezíne. Na mieste bývalého tábora je dnes unikátne Múzeum holokaustu v Seredi.

Židovský pracovný tábor vo Vyhniach zriadili v zime 1940 v priestoroch bývalých kúpeľov zhabaných židovským majiteľom. Počas jestvovania tábora sa v ňom vystriedalo celkom 843 väzňov, z toho určite prežilo len 179. Smutnú históriu tábora vo Vyhniach ukončil v apríli 1945 požiar, po ňom bývalé kúpele už neobnovili a dnes z nich nezostal ani kameň na kameni.

Kam na výlet

Najviac sa o holokauste na Slovensku dozvieme v Múzeu holokaustu v Seredi, ktoré v roku 2016 zriadili v autentických priestoroch bývalého pracovného a koncentračného tábora. Pamätník obetiam tábora v Novákoch umiestnili v extraviláne pri ceste z mesta do Bojníc. Niekdajší tábor vo Vyhniach pripomína betónový stĺp a pamätná tabuľa. Pamätník Cesta bez návratu v Žiline sa nachádza na mieste zberného tábora Židov odvečených do koncentračných táborov. V jeho susedstve je situovaná aj busta Jozefa Gabčíka, účastníka atentátu na Reinharda Heidricha. Neskôr do pietneho areálu pribudol aj pamätník Strom života a skala nádeje. Osobitým pripomenutím si obetí holokaustu je projekt Stolpersteine (Kamene zmiznutých), v rámci ktorého sa v 14 slovenských mestách od Bratislavy až po Humenné do dlažby ulíc pripevnili mosadzné tabuľky s konkrétnym menom obeť holokaustu.

Pamätník Cesta bez návratu v Žiline

Vlaky nádeje

Presným opakom fašistických vlakov smrti boli humanitárne vlaky záchrany, ktoré boli tesne pred vypuknutím vojny vypravené z Prahy. Sir Nicolas Winton zabezpečil odsun 669 židovských detí z predvojnového Československa do Veľkej Británie, čím im de facto zachránil život. Bolo medzi nimi aj veľa detí zo Slovenska.

Sir Nicolas Winton

